

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

ΚΟΜ(94) 602 τελικό
Βρυξέλλες, 15.12.1994

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Οι λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Έκθεση δραστηριοτήτων

1989-1993

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Εισαγωγή1

- 1.1 Οι γλώσσες της Ευρώπης
- 1.2 Η ευρωπαϊκή διάσταση
- 1.3 Πρωτοβουλίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου
- 1.4 Κονδύλιο του προϋπολογισμού
- 1.5 Η Συνθήκη του Μάαστριχτ
- 1.6 Η εκπαιδευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- 1.7 Η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον πολιτιστικό τομέα
- 1.8 Ο Ευρωπαϊκός Χάρτης
- 1.9 Τα δικαιώματα των μειονοτήτων

2. Δραστηριότητες της Επιτροπής

- 2.1 Η μελέτη "Ευρωμωσαϊκό"
- 2.2 Εκθέσεις για τις δραστηριότητες που χρηματοδοτεί η Επιτροπή
- 2.3 Έργα 1989-93
 - α. Έρευνα
 - β. Εκπαίδευση
 - γ. Συνέδρια
 - δ. Φεστιβάλ και πολιτιστικές εκδηλώσεις
 - ε. Έργα που αφορούν τα μέσα ενημέρωσης
 - στ. Ενημέρωση
 - ζ. Επισκέψεις μελέτης
 - η. Το ευρωπαϊκό Γραφείο για τις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες

3. Συμπέρασμα

- 3.1 Ένα μεταβαλλόμενο περιβάλλον
- 3.2 Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση
- 3.3 Δραστηριότητες που χρηματοδοτεί η Επιτροπή
- 3.4 Συστάσεις

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Οι γλώσσες της Ευρώπης

Εκτός από τις επίσημες γλώσσες των κρατών μελών οι οποίες ομιλούνται στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις περίπου 40 εκατ. Ευρωπαίοι πολίτες ομιλούν γλώσσες μειονοτήτων ή τοπικές γλώσσες που χρησιμοποιούνται παραδοσιακά στην περιοχή τους. Για παράδειγμα, περίπου 7 εκατ. άτομα ομιλούν καταλανικά στην Ισπανία, τη Γαλλία και την Ιταλία (στο Alghero της Σαρδινίας). Μεταξύ των άλλων ευρωπαϊκών γλωσσών που ομιλούνται στην ΕΕ περιλαμβάνονται η βασκική (Ισπανία, Γαλλία), η βρετονική (Γαλλία), η κορσικανική (Γαλλία), η φρισική (Κάτω Χώρες), η φριουλανική (Ιταλία), η γαλικιανή (Ισπανία), η οξιτανική (Γαλλία), η λαδινική (Ιταλία), η σαρδινική (Ιταλία), η σορβική (Γερμανία) και η ουαλική (ΗΒ). Η ιρλανδική και η λουξεμβουργιανή γλώσσα μπορούν να προστεθούν σ' αυτόν τον κατάλογο των λιγότερο διαδεδομένων ευρωπαϊκών γλωσσών, μολονότι αποτελούν επίσημες γλώσσες των αντίστοιχων κρατών μελών.

Μία παραπέρα κατηγορία γλωσσικών κοινοτήτων που βρίσκεται σε παρόμοια θέση με τα άτομα που ομιλούν γλώσσες μειονοτήτων είναι οι κοινότητες που ομιλούν την επίσημη γλώσσα ή τη γλώσσα που ομιλείται από την πλειοψηφία ενός γειτονικού κράτους, κατοικώντας όμως σε ένα κράτος όπου κυριαρχεί η χρήση άλλης γλώσσας. Στη θέση αυτή βρίσκονται τα άτομα των γερμανόφωνων κοινοτήτων στο Βέλγιο, τη Δανία, τη Γαλλία και την Ιταλία· το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση των αλβανόφωνων, κροατόφωνων, ελληνόφωνων και σλοβενόφωνων κοινοτήτων που ιστορικά κατοικούν στην Ιταλία. Παρόλο που οι γλώσσες αυτές δεν κινδυνεύουν να εξαφανισθούν αυτές καθαυτές, επειδή αποτελούν επίσημες γλώσσες άλλων περιοχών, η γλωσσική και η σχετική πολιτιστική κληρονομιά αυτών των περιοχών και εδαφών δέχονται τις ίδιες πιέσεις με τις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες. Συνολικά, έχουν προσδιοριστεί περισσότερες από σαράντα αυτόχθονες κοινότητες περιφερειακών γλωσσών ή γλωσσών μειονοτήτων.

Εκτός από τις γλώσσες που προαναφέρθηκαν και ομιλούνται σε ορισμένες περιοχές, περιλαμβάνονται και διάφορες γλώσσες τσιγγάνων και τα γίντις, που παραδοσιακά ομιλούνται σε ολόκληρη την Ευρώπη.

1.2 Η Ευρωπαϊκή Διάσταση

Μολονότι η ακριβής κατάσταση και θέση των γλωσσικών κοινοτήτων διαφέρουν σε τεράστιο βαθμό, υπάρχουν ορισμένα κοινά ενδιαφέροντα και παράγοντες που συνδέουν πολλές από τις ομάδες αυτές σε ολόκληρη την Ένωση. Μερικές κοινότητες έχουν δεσμούς που υπερβαίνουν τα σύνορα των κρατών μελών, όπως π.χ. οι βασκόφωνοι στην Ισπανία και τη Γαλλία· άλλες έχουν παραδοσιακούς πολιτιστικούς και ιστορικούς δεσμούς, όπως οι ομάδες που μιλούν κελτικές γλώσσες στη Γαλλία, την Ιρλανδία και το ΗΒ. Μολονότι οι δεσμοί αυτοί είναι αναμφισβήτητα σημαντικοί και ενδέχεται να συνεχίσουν να προωθούνται σε διαπεριφερειακό επίπεδο, σχεδόν όλες οι κοινότητες των λιγότερο χρησιμοποιούμενων γλωσσών έχουν ως κοινό χαρακτηριστικό βαθύτερα συμφέροντα, τόσο σε σχέση με τη συνεχιζόμενη ανάπτυξη

των γλωσσών τους, όσο και με την πλήρη εκμετάλλευση του δυναμικού τους μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Πολλές γλωσσικές κοινότητες αντιμετωπίζουν κοινές δυσκολίες: ένας μεγάλος αριθμός κατοικεί σε αγροτικές περιοχές, συχνά στην περιφέρεια, όπου οι τοπικές προοπτικές της οικονομίας προκαλούν ανησυχίες· οι κοινότητες ενδέχεται να αντιμετωπίζουν παρακμή στη χρήση της γλώσσας τους, που εν μέρει οφείλεται στην αυξανόμενη επιρροή μιας κυριαρχούσας γλώσσας που ομιλείται στο περιβάλλον τους. Η κατάσταση όμως δεν είναι πάντα αρνητική: μερικές γλώσσες ενισχύθηκαν τα τελευταία χρόνια λόγω του ότι οι πολίτες έδειξαν ανανεωμένο ενδιαφέρον και αποφασιστικότητα ως προς τη χρήση και την προώθηση της γλώσσας τους, και ιδίως για τη μετάδοση της μοναδικής τους πολιτιστικής κληρονομιάς στα παιδιά τους.

Η ευρωπαϊκή διάσταση των γλωσσών των μειονοτήτων αναγνωρίστηκε και προωθήθηκε αρχικά από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το οποίο προσπάθησε να ενθαρρύνει τη χρήση τους σε πολλούς τομείς. Από το 1983, το Κοινοβούλιο εξασφαλίζει μερικούς πόρους από τον προϋπολογισμό για έργα διατήρησης και προώθησης των λιγότερο διαδεδομένων γλωσσών. Η διαχείρισή τους γίνεται από την Επιτροπή και έχουν χρησιμοποιηθεί ιδίως για την εδραίωση διασυννοριακών ή πανευρωπαϊκών επαφών και την ενθάρρυνση της ανταλλαγής εμπειριών μεταξύ γλωσσικών κοινοτήτων.

Η έναρξη ισχύος της Συνθήκης του Μάαστριχτ το 1993 υπήρξε η αφετηρία για μια νέα φάση στην ανάπτυξη της Ευρώπης, ιδίως όσον αφορά τη σχέση της Ένωσης με τον πολίτη. Η Συνθήκη συγκεκριμένα τονίζει τη σημασία της πολιτιστικής πολυμορφίας της Ευρώπης και εντάσσει στο δίκαιο την αρχή ότι οι αποφάσεις πρέπει να λαμβάνονται όσο το δυνατόν πλησιέστερα στον πολίτη.

Η ενοποίηση της Γερμανίας τον Οκτώβριο του 1990 πρόσθεσε άλλη μία γλωσσική κοινότητα στην ΕΕ: την κοινότητα της Λουσατίας, που ομιλεί τη σορβική γλώσσα.

1.3 Πρωτοβουλίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Η ώθηση για δράση σε αυτόν τον τομέα προήλθε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το οποίο από το 1979 ενέκρινε μία σειρά προτάσεων και ψηφισμάτων που ζητούσαν τη λήψη μέτρων τα οποία να ευνοούν τις κοινότητες των περιφερειακών γλωσσών ή των γλωσσών μειονοτήτων¹. Μία άλλη έκθεση και ένα σχέδιο ψηφίσματος² εγκρίθηκαν στα πλαίσια της Επιτροπής Πολιτισμού, Νεολαίας, Παιδείας και Μέσων Ενημέρωσης, που όρισε ως εισηγητή τον βουλευτή κ. Killilea. Η έκθεση αυτή συντάχθηκε στο πνεύμα του *Ευρωπαϊκού Χάρτη των περιφερειακών γλωσσών ή γλωσσών των μειονοτήτων*

¹ Ύστερα από προτάσεις που εγκρίθηκαν το 1979 και το 1980, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ένεκρινε τρία ψηφίσματα: ψήφισμα περί κοινοτικού Χάρτη περιφερειακών γλωσσών και πολιτισμών, και περί ενός Χάρτη των δικαιωμάτων των εθνικών μειονοτήτων (Arfé I, 16.10.1981), ΕΕ C 287 της 9.11.1981 ψήφισμα σχετικά με τα μέτρα υπέρ των γλωσσών και των πολιτιστικών στοιχείων των μειονοτήτων (Arfé II, 11.ii.1983), ΕΕ C 68 της 14.3.1983, σ. 103: ψήφισμα που αφορά τις γλώσσες και τα πολιτιστικά στοιχεία των περιφερειακών και εθνικών μειονοτήτων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (Kuipers, 30.10.1987), ΕΕ C 318 της 30.11.1987.

² PE201.963/RE1

του Συμβουλίου της Ευρώπης, και περιλαμβάνει σύνοψη της τρέχουσας κατάστασης των γλωσσικών μειονοτήτων στην ΕΕ που εκπονήθηκε ύστερα από έρευνα των δημόσιων αρχών την οποία ανέλαβε ο εισηγητής. Ταυτόχρονα εκπονήθηκε έκθεση και σχέδιο ψηφίσματος σχετικά με την προστασία των δικαιωμάτων των εθνοτικών ομάδων³, που περιλαμβάνει σχέδιο Χάρτη συντάκτης της έκθεσης ήταν ο βουλευτής κ. Von Stauffenberg, ως εισηγητής στην Επιτροπή Νομικών Θεμάτων και Δικαιωμάτων του Πολίτη. Στη συνέχεια ορίστηκε εισηγητής ο βουλευτής κ. Alber, αλλά και πάλι το Κοινοβούλιο δεν έχει ακόμη εγκρίνει στην ολομέλεια το σχέδιο ψηφίσματος. Το σχέδιο του Χάρτη περιλαμβάνει διατάξεις σχετικά με το δικαίωμα των εθνοτικών ομάδων να χρησιμοποιούν τη γλώσσα τους⁴ και σχετικά με την εκπαίδευση στη γλώσσα τους⁵.

Η διακοινοβουλευτική ομάδα για τις γλώσσες των μειονοτήτων συνέχισε να συνεδριάζει στη διάρκεια των ολομελειών, προκειμένου να συζητά τα κύρια θέματα της έκθεσης Alber, της έκθεσης Killilea, του Ευρωπαϊκού Χάρτη για τις περιφερειακές γλώσσες ή γλώσσες των μειονοτήτων, και τα κονδύλια του προϋπολογισμού για τις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες.

1.4 Κονδύλιο του προϋπολογισμού

Ένα κονδύλιο του προϋπολογισμού υπέρ ενεργειών για την προώθηση ή την υποστήριξη των λιγότερο διαδεδομένων γλωσσών και πολιτιστικών στοιχείων της Ένωσης έχει συμπεριληφθεί σαν αποτέλεσμα της συνεχιζόμενης υποστήριξης από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Τα ποσά αυξήθηκαν από 100.000 ECU το 1983 σε 3,5 εκατ. ECU το 1994, όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα.

έτος

83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94
0.1	0.2	0.34	0.68	0.86	1.0	1.0	1.1	2.0	2.5	3.5	3.5

εκατ. ECU

Παρ' όλες τις αυξήσεις, το συνολικό ποσό των 3,5 εκατ. ECU για το 1993 και 1994 παραμένει σχετικά χαμηλό, και η ζήτηση συνεχίζει να υπερβαίνει τα διαθέσιμα κεφάλαια: ο αριθμός αιτήσεων για επιχορηγήσεις αυξήθηκε σε τέτοιο βαθμό, ώστε τα σχέδια που ενέκρινε η Επιτροπή το 1993 να υπερβαίνουν τα 180.

1.5 Η Συνθήκη του Μάαστριχτ

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ για την Ευρωπαϊκή Ένωση⁶, η οποία θα επηρεάσει σχεδόν κάθε δραστηριότητα της Ένωσης, προβλέπεται να επηρεάσει και τη δράση που αναλαμβάνεται ως προς τις γλώσσες των μειονοτήτων. Η Συνθήκη επεκτείνει την

³ PE 204.838

⁴ Άρθρο 9

⁵ Άρθρο 10

⁶ Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, που υπογράφηκε στις 7.2.1992, και τέθηκε σε ισχύ στις 1.11.1993.

αρμοδιότητα της Ένωσης στον τομέα του πολιτισμού⁷ και περιλαμβάνει ένα άρθρο σχετικά με την εκπαίδευση⁸ το οποίο αναφέρεται στην ανάγκη για προώθηση της εκμάθησης γλωσσών. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ τονίζει επίσης τη σημασία που έχει για την Ευρωπαϊκή Ένωση η εξασφάλιση της συνεχούς πολυμορφίας των πολιτισμών των κρατών μελών⁹. Η αρχή αυτή ενισχύεται από τον κανόνα περί επικουρικότητας που περιλαμβάνεται στη Συνθήκη¹⁰ και εφαρμόζεται για κάθε δραστηριότητα της Κοινότητας εφόσον υπάρχει κοινή αρμοδιότητα της Κοινότητας και των κρατών μελών.¹¹

1.6Η εκπαιδευτική πολιτική της ΕΕ

Όσον αφορά τις εσωτερικές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχουν ληφθεί αρκετά πρακτικά μέτρα στον τομέα των γλωσσών και των πολιτιστικών στοιχείων των μειονοτήτων. Το Συμβούλιο και οι Υπουργοί Παιδείας έχουν προβλέψει εκπαιδευτικά προγράμματα υπέρ των παιδιών των διακινούμενων εργαζομένων που συμπεριλαμβάνουν και τους εργαζομένους εκτός Ένωσης¹². Δίνεται ιδίως προσοχή στη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας και πολιτισμού στα παιδιά. Αυτές οι πρωτοβουλίες συμπληρώθηκαν το 1989 με ένα ψήφισμα σχετικά με τη σχολική φοίτηση των παιδιών των τσιγγάνων και πλανοδίων¹³ που οδήγησε σε διάφορα έργα, μεταξύ των οποίων και η παραγωγή διδακτικού υλικού στις γλώσσες των τσιγγάνων.

Επίσης, το 1989 ξεκίνησε το πρόγραμμα *Lingua*¹⁴ με στόχο την προώθηση της διδασκαλίας ξένων γλωσσών για τη διεθνή επικοινωνία. Οι γλώσσες που καλύπτει το πρόγραμμα *Lingua* είναι οι γλώσσες εργασίας της ΕΕ¹⁵, η ιρλανδική (πρώτη επίσημη γλώσσα της Ιρλανδίας και μία από τις γλώσσες στις οποίες συντάχθηκε η Συνθήκη περί ΕΕ), και η λουξεμβουργιανή, για την οποία η απόφαση *Lingua* αναφέρει ότι "ομιλείται σε όλο το έδαφος του Λουξεμβούργου"¹⁶. Αυτές οι δύο γλώσσες έχουν συμπεριληφθεί στο πρόγραμμα *Lingua* επειδή αποτελούν επίσημες γλώσσες στα

⁷ Άρθρο 128

⁸ Άρθρο 126

⁹ Άρθρο 128

¹⁰ Άρθρα Α και 3β

¹¹ Για περισσότερα σχόλια επί της Συνθήκης του Μάαστριχτ, βλ. Κεφάλαιο 3: Συμπέρασμα

¹² Ψήφισμα σχετικά με ένα πρόγραμμα δράσης στον εκπαιδευτικό τομέα, ΕΕ C34 της 14.2.1976· ψήφισμα σχετικά με ένα προγραμμαδράσης υπέρ των διακινούμενων εργαζομένων και των μελών της οικογενείας τους, ΕΕ C38 της 19.2.1976· δήλωση της 1.2. 1978, R/1832f/77 (SOC173)

¹³ Ψήφισμα της 22.5.1989, ΕΕ C153 της 21.6.1989, σ. 3

¹⁴ Απόφαση του Συμβουλίου της 28.7.1989 για τη θέσπιση προγράμματος δράσης για την προώθηση της γνώσης ξένων γλωσσών στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (*Lingua*), 89/489/ΕΟΚ, ΕΕ L 239 της 19.8.89, σ. 24-32

¹⁵ Δανική, γερμανική, αγγλική, ισπανική, γαλλική, ελληνική, ιταλική, ολλανδική, πορτογαλική. (Πέντε από αυτές τις γλώσσες ομιλούνται από αυτόχθονες κοινότητες μειονοτήτων σε ορισμένα κράτη μέλη: δανικά-Γερμανία· γερμανικά-Δανία, Βέλγιο, Γαλλία, Ιταλία· γαλλικά-Ιταλία· ελληνικά-Ιταλία· ολλανδικά-Γαλλία.)

¹⁶ Απόφαση *Lingua*, ό.π. προοίμιο, 11η αιτιολογική σκέψη.

αντίστοιχα κράτη μέλη τους· δεν περιλαμβάνεται καμία άλλη λιγότερο διαδεδομένη γλώσσα.

Σύμφωνα με το πρόγραμμα ανώτερης εκπαίδευσης *Erasmus*, μολονότι δεν υπάρχει ειδική διάταξη για τις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες, έχουν θεσπισθεί ορισμένα σχετικά σχέδια και δίκτυα· για παράδειγμα, στους τομείς των καταλανικών και ουσιαστικών σπουδών. Με βάση τις εξελίξεις αυτές στον εκπαιδευτικό τομέα, το εκπαιδευτικό πρόγραμμα *Socrates*, το οποίο θα διαδεχθεί τα προγράμματα *Lingua* και *Erasmus*, ανοίγει το δρόμο για τη συμπερίληψη σχεδίων που αφορούν γλώσσες μειονοτήτων στις κατάλληλες περιπτώσεις.

1.7Η πολιτική της ΕΕ στον πολιτιστικό τομέα

Στον πολιτιστικό τομέα, κατά τη συνεδρίαση του Συμβουλίου και των Υπουργών Πολιτισμού το 1992, εξετάστηκε μία ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τις προοπτικές δράσης στην πολιτιστική σφαίρα και τονίστηκε ότι η δράση της Ένωσης πρέπει να σέβεται την εθνική και την περιφερειακή πολυμορφία¹⁷. Το Συμβούλιο και οι Υπουργοί σημείωσαν ιδίως την υποστήριξη της Ένωσης στη μετάφραση, ιδίως σε μεταφράσεις από ευρωπαϊκές γλώσσες που χρησιμοποιούνται λιγότερο. Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, σχολιάζοντας την ίδια ανακοίνωση της Επιτροπής, τόνισε με τη σειρά της την ανάγκη σεβασμού των εθνικών, περιφερειακών και τοπικών χαρακτηριστικών των πολιτιστικών ενεργειών¹⁸.

Προκειμένου το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να ανταποκριθεί στην ανακοίνωση της Επιτροπής, συντάχθηκε έκθεση από τον βουλευτή κ. Barzanti, στην Επιτροπή Πολιτισμού, Νεολαίας, Παιδείας και Μέσων Ενημέρωσης¹⁹. Η έκθεση Barzanti επανέλαβε την μεγάλη σημασία της πολυμορφίας και, αναφερόμενη στον ευρωπαϊκό πλουραλισμό, υπογράμμισε την ανάγκη υπεράσπισης των λιγότερο διαδεδομένων γλωσσών. Το σημείο αυτό τονίστηκε επίσης στο πλαίσιο της υποστήριξης των μεταφράσεων.

Το 1991, πριν από την έκθεση Barzanti, το Κοινοβούλιο είχε αντιμετωπίσει την ανάγκη προώθησης του θεάτρου στην Ένωση, με ψήφισμα το οποίο ανέφερε ρητά την επιθυμία επιχορήγησης των έργων συγγραφέων που ανήκουν σε πολιτιστικές μειονότητες²⁰.

¹⁷ Συμπεράσματα του Συμβουλίου και των Υπουργών Πολιτισμού που συνήλθαν στα πλαίσια του Συμβουλίου σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για την πολιτιστική δράση της Κοινότητας (COM(92) 149), Δελτίο ΕΚ 11-1992, 1.3.245.

¹⁸ Γνώμη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής, 22.10.1992, Δελτίο ΕΚ 10-1992, 1.3.186.

¹⁹ Έκθεση Barzanti, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Επιτροπή Πολιτισμού, Νεολαίας, Παιδείας και Μέσων Ενημέρωσης, PE201.819. Ψήφισμα που εγκρίθηκε στις 21.1.1993, σχετικά με την ανακοίνωση της Επιτροπής όσον αφορά τις "νέες προοπτικές για κοινοτική δράση στον πολιτιστικό τομέα", COM(92)149.

²⁰ Ψήφισμα του Κοινοβουλίου σχετικά με την προώθηση του θεάτρου και της μουσικής στην ΕΚ, 25.10.1991, Δελτίο ΕΚ 10-1991, 1.2.199.

1.8 Ο Ευρωπαϊκός Χάρτης

Για την Ευρώπη συνολικά, η κυριότερη εξέλιξη των τελευταίων ετών υπήρξε η έγκριση το 1992 από το Συμβούλιο της Ευρώπης του *Ευρωπαϊκού Χάρτη των περιφερειακών γλωσσών ή των γλωσσών μειονοτήτων*²¹. Αυτό το έγγραφο θέτει στόχους για τα συμβαλλόμενα κράτη αναφορικά με την ενθάρρυνση και την προώθηση της γλώσσας, καλύπτοντας ένα φάσμα τομέων γλωσσικής χρήσης. Η παρακάτω περίληψη δημοσιεύθηκε στο *Contact-Bulletin*²²:

"Ο Χάρτης αποτελεί ολοκληρωμένο έγγραφο. Το δεύτερο μέρος ασχολείται με τους στόχους και τις αρχές. Όλα τα συμβαλλόμενα κράτη πρέπει να αποδεχθούν το δεύτερο μέρος. Το τρίτο μέρος αναφέρεται σε μέτρα για την προώθηση της χρήσης των περιφερειακών γλωσσών ή των γλωσσών μειονοτήτων στο δημόσιο βίο. Αναφέρεται αναλυτικά στην εκπαίδευση, στις δικαστικές αρχές, στις διοικητικές αρχές και δημόσιες υπηρεσίες, στα μέσα ενημέρωσης, στις πολιτιστικές δραστηριότητες και τη σχετική υποδομή, στην οικονομική και κοινωνική ζωή, και σε διασυνοριακές ανταλλαγές. Με την προσπάθεια αυτή για να καλυφθεί ένα ευρύ φάσμα πολύ διαφορετικών γλωσσικών καταστάσεων, το κείμενο της σύμβασης προσφέρει ορισμένες επιλογές στα συμβαλλόμενα μέρη. Για κάθε γλώσσα που αναφέρεται κατά την ημερομηνία κύρωσης, το συμβαλλόμενο κράτος αναλαμβάνει να εφαρμόσει κατ' ελάχιστον 35 παραγράφους ή υποπαραγράφους [από σχεδόν 100 παραγράφους συνολικά] του τρίτου μέρους της σύμβασης. Μεταξύ αυτών πρέπει να περιλαμβάνονται τουλάχιστον τρεις παράγραφοι από τα άρθρα σχετικά με την εκπαίδευση, τις πολιτιστικές δραστηριότητες και τη σχετική υποδομή."

Τον Οκτώβριο του 1993, 12 κράτη είχαν υπογράψει το Χάρτη, ανάμεσά τους δε και πέντε κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης²³.

1.9 Τα δικαιώματα των μειονοτήτων

Έχει σημειωθεί μια σειρά σημαντικών εξελίξεων ως προς τα ανθρώπινα δικαιώματα, που αφορούν τις γλώσσες και τα πολιτιστικά στοιχεία των μειονοτήτων. Η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ενέκρινε την *Διακήρυξη των δικαιωμάτων των ατόμων που ανήκουν σε εθνικές, εθνοτικές, θρησκευτικές και γλωσσικές μειονότητες*²⁴ το 1992. Εκτός από τις νέες διαβεβαιώσεις για τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα των μειονοτήτων, όπως π.χ. το δικαίωμα ίσης μεταχείρισης και κατάργησης των διακρίσεων, η Διακήρυξη απαιτεί από τα κράτη να λάβουν μέτρα για να προωθήσουν, μεταξύ άλλων, τη διδασκαλία γλωσσών, την πολιτιστική έκφραση και

²¹ Συμβούλιο της Ευρώπης, Ευρωπαϊκή Συνθήκη σειρά 148, Στρασβούργο 5.10.1992, ISBN 92 871 2210 5

²² Τεύχος 9, αριθ. 2, φθινόπωρο 1992, *Contact-Bulletin*, περιοδική έκδοση του Ευρωπαϊκού Γραφείου για τις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες, Δουβλίνο (εκδίδεται στα γερμανικά, αγγλικά, γαλλικά και ιταλικά).

²³ Συμβαλλόμενα κράτη (Οκτώβριος 1993): (ΕΕ): Δανία· Γερμανία· Λουξεμβούργο· Κάτω Χώρες· Ισπανία· (εκτός ΕΕ): Αυστρία· Κύπρος· Φινλανδία· Ουγγαρία· Λιχτενστάιν, Μάλτα· Νορβηγία.

²⁴ Ψήφισμα 47/135 της 18ης Δεκεμβρίου 1992

την εκπαίδευση²⁵. Ενθαρρύνονται επίσης τα κράτη να συνεργάζονται και να ανταλλάσσουν πληροφορίες και εμπειρίες σχετικά με θέματα μειονοτήτων²⁶.

Οι μεταβολές που σημειώθηκαν τη δεκαετία του '90 στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη και η αύξηση των εθνικών εντάσεων, που οδήγησε σε πολέμους και συγκρούσεις σε μερικά από τα πρώην κομμουνιστικά κράτη, συγκέντρωσαν την προσοχή στην ανάγκη προάσπισης των βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μειονοτήτων, συμπεριλαμβανομένων και των γλωσσικών μειονοτήτων. Ένα πρώτο βήμα έγινε το 1990 στη Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΔΑΣΕ), όταν οι αρχηγοί κρατών ή κυβερνήσεων ενέκριναν τη *Χάρτα των Παρισίων για μια Νέα Ευρώπη*²⁷, που ορίζει συγκεκριμένα ότι οι πολιτιστικές και γλωσσικές μειονότητες πρέπει να προστατεύονται χωρίς διακρίσεις και με απόλυτη ισότητα έναντι του νόμου. Επιπλέον, η Χάρτα επιβάλλει τη δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών για την προώθηση της γλωσσικής ταυτότητας. Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που έγινε το 1991 στο Λουξεμβούργο, οι αρχηγοί κρατών ή κυβερνήσεων των κρατών μελών της ΕΕ εξέδωσαν μία *Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*²⁸ η οποία όριζε ότι η προστασία των μειονοτήτων αποτελεί προϋπόθεση της δημοκρατίας, και τόνιζε τη σημασία του σεβασμού της πολιτιστικής ταυτότητας και την ανάγκη προάσπισης των δικαιωμάτων των ατόμων που ανήκουν στις μεινότητες. Αυτά εφαρμόστηκαν στην πράξη το 1992, όταν, κατά τις διαπραγματεύσεις για τις ευρωπαϊκές συμφωνίες με τη Ρουμανία και τη Βουλγαρία το Συμβούλιο αποφάσισε²⁹ ότι αυτές θα πρέπει να περιλαμβάνουν ένα άρθρο το οποίο θα αναφέρεται ρητά στο σεβασμό των δημοκρατικών αρχών και των δικαιωμάτων του ανθρώπου³⁰. Σήμερα, η συμπερίληψη ενός τέτοιου άρθρου, το οποίο φυσικά δεσμεύει τόσο την ΕΕ όσο και το τρίτο κράτος, αποτελεί τρέχουσα πρακτική κατά τις διαπραγματεύσεις κάθε εμπορικής συμφωνίας, συμφωνίας συνεργασίας ή σύνδεσης με τρίτες χώρες.

Η Ένωση και τα κράτη μέλη έχουν εκμεταλλευτεί και σε άλλες παρόμοιες περιπτώσεις την ευκαιρία να επαναλάβουν τη δέσμευσή τους ως προς τα δικαιώματα των μειονοτήτων, συμπεριλαμβανομένων των κοινοτήτων γλωσσικών μειονοτήτων³¹. Πρόσφατα, τον Οκτώβριο του 1993 στη Βιέννη, το Συμβούλιο της Ευρώπης συγκάλεσε

²⁵ Ο.π. Άρθρο 4.

²⁶ Ο.π. Άρθρο 6.

²⁷ ΔΑΣΕ, Παρίσι, 21.11.1990, που υπογράφεται από τους αρχηγούς κρατών ή κυβερνήσεων και από τον Πρόεδρο της Επιτροπής.

²⁸ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λουξεμβούργου, 28-29.6.1991, Παράρτημα V. Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Δελτίο ΕΚ 6-1991, σ. 18.

²⁹ Δήλωση του Συμβουλίου, 11.4.1992, Δελτίο ΕΚ 5-1992, 1.2.12 13.

³⁰ Το άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Συμφωνίας για τη Ρουμανία (πρόταση της 21.12.1992) ορίζει ότι: *ο σεβασμός των δημοκρατικών αρχών και των δικαιωμάτων του ανθρώπου, που θεμελιώνεται στην τελική πράξη της διάσκεψης του Ελσίνκι και στη Χάρτα των Παρισίων για μια νέα Ευρώπη, καθώς και οι αρχές της οικονομίας της αγοράς, εμπνέουν την εσωτερική και εξωτερική πολιτική των συμβαλλομένων και αποτελούν απαραίτητα στοιχεία της παρούσας Ένωσης.* Το άρθρο 6 της προτεινόμενης συμφωνίας με τη Βουλγαρία έχει παρόμοια (μολονότι όχι πανομοιότυπη) διατύπωση.

³¹ Π.χ. *Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, τη Δημοκρατία και την Ανάπτυξη* Συμβούλιο και κράτη μέλη, Μάιος 1993, Δελτίο ΕΚ 5-1993, 1.3.41· *προπαρασκευαστικές εργασίες της ΕΠΚ για το Δεύτερο Παγκόσμιο Συνέδριο των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου*, Βιέννη, 14-25.6.1993: *η Διακήρυξη και το Πρόγραμμα Δράσης της Βιέννης* (Ιούνιος), Ιούνιος 1993, που ασχολείται με την κατάσταση των μειονοτήτων και των αυτοχθόνων λαών.

την πρώτη του Σύνοδο Κορυφής με 32 αρχηγούς κρατών ή κυβερνήσεων, προκειμένου να εγκριθεί η *Διακήρυξη της Βιέννης*³² για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (Οκτώβριος), που περιέχει ένα πρωτόκολλο για τις εθνικές μειονότητες. Το πρωτόκολλο αυτό υποχρεώνει τα κράτη να επιτρέπουν στα μέλη εθνικών μειονοτήτων να αναπτύσσουν τον πολιτισμό, τη θρησκεία, τις παραδόσεις και τα έθιμά τους, και να χρησιμοποιούν τη γλώσσα τους στις ιδιωτικές και δημόσιες συναλλαγές. Η συμφωνία προβλέπει ακόμη ότι, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, τα μέλη εθνικών μειονοτήτων πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν τη γλώσσα τους στην αλληλογραφία με τις κρατικές αρχές. Η Επιτροπή, η οποία εκπροσωπήθηκε στη Σύνοδο Κορυφής, υποστήριξε θερμά τη Διακήρυξη της Βιέννης και υπογράμμισε την επιθυμία της για σύμφιξη των δεσμών μεταξύ ΕΕ και Συμβουλίου της Ευρώπης, που ενδεχομένως θα οδηγήσει σε προσχώρηση της ΕΕ στον ευρύτερο ευρωπαϊκό οργανισμό³³.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο επίσης δραστηριοποιήθηκε υπέρ των ομάδων μειονοτήτων, στο πλαίσιο της συζήτησης για τα ανθρώπινα δικαιώματα³⁴.

³² *Διακήρυξη της Βιέννης*, Σύνοδος Κορυφής του Συμβουλίου της Ευρώπης, 9.10.1993, SUM(93)2.

³³ Παρέμβαση του κ. Hans van den Broek, Επιτρόπου Εξωτερικής Πολιτικής, στη Σύνοδο Κορυφής του Συμβουλίου της Ευρώπης, 8-9.10.1993, Βιέννη.

³⁴ Π.χ. ψήφισμα του ΕΚ για τα ανθρώπινα δικαιώματα, 9.7.1991, το οποίο καλεί την Ένωση να εξασφαλίζει το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εκτός της ΕΚ καθώς και μέσα στα κράτη μέλη· ψήφισμα του ΕΚ για τα ανθρώπινα δικαιώματα, 12.9.1991, ΕΕ C 240 της 16.9.91, το οποίο μεταξύ άλλων ζητεί μία ευρωπαϊκή διακήρυξη δικαιωμάτων, και ζητεί να δοθεί εντολή στην Επιτροπή να διαπραγματευθεί την προσχώρηση της Ένωσης στην Ευρωπαϊκή Διάσκεψη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα· ψήφισμα του ΕΚ για το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην ΕΚ, 11.3.1993, ΕΕ C 115 της 26.4.1993. Βλ. επίσης παραπάνω την *έκθεση Alber*.

2.ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Το 1992-93, η Task Force Ανθρώπινο Δυναμικό, Εκπαίδευση, Κατάρτιση και Νεολαία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία χρηματοδοτεί δραστηριότητες που αφορούν τις γλώσσες και τα πολιτιστικά στοιχεία των μειονοτήτων, υποχρεώθηκε να εξετάσει την κατεύθυνση της πολιτικής στον τομέα αυτόν. Δύο θέματα απαιτούσαν άμεση προσοχή. Πρώτον, πολλά από τα στοιχεία που αφορούν κοινότητες που ομιλούν λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες δεν είναι αξιόπιστα και υπάρχει ανάγκη για καλύτερες συγκριτικές πληροφορίες ως προς την κοινωνική, οικονομική, εκπαιδευτική και γλωσσική κατάσταση των κοινοτήτων αυτών. Δεύτερον, απαιτείται να γίνει μια σύνοψη και αξιολόγηση των δραστηριοτήτων που χρηματοδότησε η Επιτροπή κατά την τετραετία 1989-1993, όπως είχε ζητήσει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

2.1Η μελέτη "Ευρωμωσαϊκό"

Ο πρώτος στόχος ήταν να ενημερωθούν οι πληροφορίες και τα στοιχεία που αφορούν τις γλώσσες. Το 1984, η Επιτροπή είχε δημοσιεύσει μία ευρεία μελέτη σχετικά με την κατάσταση των λιγότερο χρησιμοποιούμενων γλωσσών, με τίτλο *Οι γλωσσικές μειονότητες στις χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας*³⁵. Στη συνέχεια, το 1990 δημοσιεύθηκε μία έρευνα³⁶ για τη θέση των γλωσσικών μειονοτήτων στα τρία κράτη που προσχώρησαν τελευταία στην Κοινότητα, δηλαδή την Ελλάδα, την Ισπανία και την Πορτογαλία.

Επειδή όμως είχε παρέλθει μία δεκαετία από τη συγκέντρωση των πρώτων στοιχείων, ήταν σαφές ότι υπήρχε ανάγκη για διεξαγωγή νέας μελέτης. Έπρεπε να συγκεντρωθούν πληροφορίες ως προς τα βασικά δεδομένα, που αφορούν τον αριθμό των ατόμων που ομιλούν κάθε γλώσσα και τη χρήση των γλωσσών στους διάφορους τομείς (στο σπίτι, στο σχολείο, στην εργασία, στη δημόσια διοίκηση, στο εμπόριο, στα μέσα ενημέρωσης, στις πολιτιστικές δραστηριότητες κ.ο.κ.), και να αξιολογηθεί η κοινωνικογλωσσολογική δυναμική κάθε γλώσσας, δηλαδή το αν η γλώσσα ή η γλωσσική κοινότητα βρίσκεται σε φθίνουσα, αύξουσα ή σταθερή κατάσταση. Επιπροσθέτως, η μελέτη θα έπρεπε να εξετάσει τους παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν την ανάπτυξη ή την παρακμή των γλωσσών, όπως π.χ. το σημερινό καθεστώς τους· κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες· το βαθμό αστικοποίησης και περιθωριοποίησης· και τις συνέπειες της αμφίδρομης δράσης ή της επαφής μεταξύ δύο γλωσσών.

Ύστερα από πρόσκληση υποβολής προσφορών³⁷, η σύμβαση ανατέθηκε σε κοινοπραξία εμπειρογνομόνων στη γλωσσολογία και την κοινωνιογλωσσολογία, που εκπροσωπούσαν τέσσερα από τα σημαντικότερα ευρωπαϊκά ινστιτούτα του τομέα: *Fédération des Foyers Ruraux, Παρίσι· Institut Sociolingüística Catalana,*

³⁵ Έκθεση Σύνθεσης, Instituto della Enciclopedia Italiana, Ρώμη· Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο, 1990, ISBN(EN) 92-825-5850-9· (FR) 92-825-6480· (IT) 92 825-5851.

³⁶ Οι γλωσσικές μειονότητες στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα: Ισπανία, Πορτογαλία, Ελλάδα, περίληψη της έκθεσης, Miquel Siguan, Πανεπιστήμιο της Βαρκελώνης· Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο (1990), ISBN (EN) 92-826-0375-X· (FR) 92-826-0376-1· (ES) 92-826-0376-8.

³⁷ ΕΕ C 291/9 της 7.11.92

Βαρκελώνη Onderzoekscentrum Meertaligheid, Βρυξέλλες και Research Centre Wales, Bangor, που ενώθηκαν υπό την επωνυμία Ευρωμωσαϊκό.

Οι ερευνητές βρίσκονται στο στάδιο ταξινόμησης δεδομένων από επίσημες πηγές, εκδόσεις, μελέτες, διαβουλεύσεις με εμπειρογνώμονες και συνεντεύξεις με εκπροσώπους κοινοτήτων. Δημιουργήθηκε μία σειρά ιδιαίτερα αναλυτικών ερωτηματολογίων, τα οποία και μεταφράστηκαν, προκειμένου να εξασφαλίζονται τα συγκρίσιμα στοιχεία σε ολόκληρη την ΕΕ. Επιπλέον, σε επιλεγμένες περιοχές, πραγματοποιείται περιορισμένος αριθμός εμπειρικών ερευνών.

Η ολοκλήρωση της έκθεσης προγραμματίζεται για το πρώτο εξάμηνο του 1994, και τα συμπεράσματα θα περιλαμβάνουν συστάσεις ως προς την πολιτική για να συνεχισθεί η προώθηση της γλωσσικής πολυμορφίας στην Ευρώπη.

2.2. Έκθεσεις για τις δραστηριότητες που χρηματοδοτεί η Επιτροπή

Από το 1983, η Επιτροπή διαχειρίζεται το ετήσιο κονδύλιο του προϋπολογισμού³⁸ υπέρ των λιγότερο διαδεδομένων γλωσσών και των αυτοχθόνων πολιτισμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το 1990 δημοσιεύθηκε μία έκθεση για την περίοδο 1983-1989³⁹.

Η πρώτη έκθεση, που δημοσιεύθηκε από την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία για τις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες⁴⁰, περιλάμβανε ορισμένες συστάσεις, μερικές από τις οποίες εφαρμόστηκαν στη συνέχεια. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή παρείχε μεγαλύτερη υποστήριξη σε έργα στους τομείς της εκπαίδευσης, των δικτύων πληροφοριών, των μέσων ενημέρωσης και των πολιτιστικών εκδηλώσεων. Επιπροσθέτως, η Επιτροπή εξακολούθησε να υποστηρίζει την ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας και ιδρύθηκε γραφείο πληροφοριών στις Βρυξέλλες.

Η έκθεση περιλάμβανε ακόμη ορισμένες γενικές παρατηρήσεις ως προς τις προοπτικές συμπερίληψης της δράσης υπέρ των γλωσσών μειονοτήτων σε άλλες πολιτικές, ιδίως στην εκπαίδευση, την κατάρτιση, την πληροφορική, τον πολιτισμό, την περιφερειακή ανάπτυξη, τη γεωργία και την αλιεία. Σε ορισμένες περιπτώσεις αυτό έχει ήδη συμβεί, ιδίως στον πολιτιστικό τομέα· και στο βαθμό που πολιτικές όπως η κοινή αγροτική πολιτική συμβάλλουν στην οικονομική ευημερία των περιφερειακών κοινοτήτων, θα ενισχύσουν και την ασφάλεια των γλωσσικών ομάδων. Εντούτοις, οι συγκεκριμένες πρωτοβουλίες πολιτικής απαιτούν συνοχή των στόχων και πρέπει να βασίζονται σε σωστά δεδομένα, σε ανάλυση των αναγκών, σε διαβούλευση και σωστή αξιολόγηση του κόστους και των πλεονεκτημάτων. Η θέσπιση παράλληλων προγραμμάτων για γλωσσικές μειονότητες ενδέχεται να μην είναι αποτελεσματική· ίσως ο καταλληλότερος τρόπος για την πρόοδο να είναι μια περισσότερο "οργανική"

³⁸ Κονδύλιο του προϋπολογισμού B3.1006· η διαχείρισή του γίνεται από την Task Force Ανθρώπινο Δυναμικό, Εκπαίδευση, Κατάρτιση και Νεολαία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

³⁹ Η κοινοτική δραστηριότητα υπέρ των λιγότερο διαδεδομένων γλωσσών και των πολιτιστικών στοιχείων τους 1983-1989, Lucien Jacoby, Ευρωπαϊκό Γραφείο για τις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες, Δουβλίνο (1990)· (γερμανικά· αγγλικά· γαλλικά· ιταλικά) ISBN 1 870675 04 5

⁴⁰ Το Ευρωπαϊκό Γραφείο για τις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες αποτελεί ανεξάρτητο οργανισμό με τη νομική μορφή εταιρίας που εδρεύει στην Ιρλανδία.

προσέγγιση, κατά την οποία τα έργα θα χρηματοδοτούνται ανάλογα με την αξία τους στο πλαίσιο των γενικών προγραμμάτων, όπως συμβαίνει στην περίπτωση του *Erasmus*. Επιπροσθέτως, μετά τη σύνταξη της έκθεσης της Υπηρεσίας, τέθηκε σε ισχύ η Συνθήκη του Μάαστριχτ και οι νέες κοινοτικές πρωτοβουλίες πρέπει να σέβονται την αρχή της επικουρικότητας.

Η έκθεση υπογράμμισε ότι είναι επιθυμητό να υποστηρίζονται πολυετή έργα. Ωστόσο, στο σημείο αυτό παραμένει μία τεχνική δυσχέρεια λόγω του ότι, επειδή ο προϋπολογισμός για τις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες ψηφίζεται κάθε χρόνο από το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, και επομένως υπάρχει η πιθανότητα να μην ανανεωθεί, ο νόμος εμποδίζει την Επιτροπή να εγκρίνει τη χρηματοδότηση έργων για διάστημα μεγαλύτερο του ενός έτους. Η Επιτροπή φυσικά μπορεί να χρηματοδοτεί τα έργα επί ένα χρόνο, με την προσδοκία ότι αυτά θα συνεχιστούν για αρκετά χρόνια, θα ήταν όμως ανεύθυνο να δίνεται στους διοργανωτές των έργων η εντύπωση ότι η δέσμευση όσον αφορά τη χρηματοδότηση ισχύει και για τα επόμενα έτη. Εφόσον ο ετήσιος προϋπολογισμός συνεχίζει να αποτελεί τη νομική βάση της δράσης σε αυτόν τον τομέα, ο κανόνας των δώδεκα μηνών θα συνεχίσει να ισχύει.

2.3 Έργα 1989-1993

Η Επιτροπή έχει υποστηρίξει έργα στους τομείς της έρευνας, της διγλώσσας εκπαίδευσης, της διοργάνωσης συνεδρίων, φεστιβάλ και πολιτιστικών εκδηλώσεων, έργα που αφορούν τα μέσα ενημέρωσης, το δίκτυο πληροφοριών Mercator, πρωτοβουλίες δημοσιότητας, επισκέψεις μελέτης και τις δραστηριότητες του Ευρωπαϊκού Γραφείου για τις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες.

Ο προϋπολογισμός στη διάρκεια αυτής της περιόδου αυξήθηκε από 1 εκατ. ECU σε 3,5 εκατ. ECU. Παρά την αύξηση, το σύνολο παραμένει ιδιαίτερα χαμηλό - στατιστικά 0 αναφορικά με τον προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης - ενώ το φάσμα και το είδος των έργων που χρηματοδοτούνται είναι αντίστοιχα περιορισμένα. Η ΕΕ πάντως έχει συμβάλει με τον κατάλληλο τρόπο σε πρωτοβουλίες στα πλαίσια γλωσσικών κοινοτήτων, και σε πολλές περιοχές όπου ομιλούνται γλώσσες μειονοτήτων έχει αναγνωρισθεί η υποστήριξη της σε διάφορες εργασίες. Πάνω απ' όλα, η ΕΕ έχει προωθήσει το σημαντικότερο πανευρωπαϊκό έργο και ως εκ τούτου έχει συμβάλει στην ευρωπαϊκή προοπτική των εν λόγω κοινοτήτων.

(α) Έρευνα

Κατά την περίοδο 1989-93, η Επιτροπή υποστήριξε πάνω από 20 έργα, που συμπεριλάμβαναν τη μελέτη του *Ευρωμωσαϊκού* και το δίκτυο Mercator (βλ. παρακάτω). Τα έργα αυτά αφορούσαν άμεσα 13 γλωσσικές κοινότητες, ενώ μερικά είχαν γενική εφαρμογή και άλλα αποτελούντο από συγκριτικές μελέτες μεταξύ περιοχών προκειμένου να ερευνηθεί με ποιο τρόπο μπορεί να μεταφερθεί η εμπειρία. Η ερευνητική εργασία διαιρείται σε τέσσερις κατηγορίες:

- α. κοινωνικοοικονομικές και γλωσσολογικές μελέτες·
- β. γλωσσική πολιτική·
- γ. κοινωνικοπολιτιστικές μελέτες·
- δ. εκπαίδευση.

Εκτός από το *Ευρωμωσαϊκό* και το *Mercator*, πρέπει να σημειωθούν δύο συγκεκριμένα έργα. Το πρώτο είναι ένα καινοτόμο σχέδιο σύνδεσης των ινστιτούτων γλωσσολογικών ερευνών τα οποία ασχολούνται επί μακρόν με απογραφές της χρήσης γλωσσών σε τέσσερις γλωσσικές περιφέρειες: βασκική, ιρλανδική, φρισιική και ουαλική. Στόχος του δικτύου είναι η μετάδοση των ειδικών γνώσεων και η προσπάθεια τυποποίησης της μεθοδολογίας και των ερωτηματολογίων που χρησιμοποιούνται στην έρευνα, που θα οδηγήσει στη δυνατότητα συγκέντρωσης συγκρίσιμων στοιχείων. Το δεύτερο έργο ασχολήθηκε με την έρευνα της ανάπτυξης μιας ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση, στο πλαίσιο των λιγότερο διαδεδομένων γλωσσών, και κατέληξε στη δημοσίευση, το 1993, μιας έκθεσης με τίτλο *Η ιδιότητα του πολίτη το 2000*.

(β) Εκπαίδευση

Η εκπαίδευση παραμένει ο πρωταρχικός τομέας δραστηριότητας που υποστηρίζει η Επιτροπή. Στην περίοδο 1989-93 εφαρμόστηκαν ορισμένες νέες πρωτοβουλίες σε σχολεία και ενισχύθηκαν τα υφιστάμενα έργα. Ιδιαίτερα οι συνεχιζόμενες προσπάθειες διαφόρων γλωσσικών κοινοτήτων να προωθήσουν τη διγλωσσία στα μικρά παιδιά σημείωσαν μεγάλη επιτυχία. Σήμερα υπάρχει μεγάλη εμπειρία στον τομέα αυτό, ιδίως σε περιοχές που ομιλούν βασκικά, βρετονικά, καταλανικά, φρισιικά, ιρλανδικά και ουαλικά, καθώς και στις γερμανόφωνες κοινότητες μειονοτήτων. Το 1993 ξεκίνησε μία ευρεία περιφερειακή πρωτοβουλία στην Αλσατία, με στόχο την προώθηση της διγλωσσίας στα γαλλικά και γερμανικά (αλσατικά και κανονικά γερμανικά). Η πρωτοβουλία αυτή υπήρξε μία από τις σημαντικότερες εξελίξεις των περασμένων ετών στην ευρωπαϊκή εκπαίδευση, και η πρόοδος του έργου παρακολουθείται με ενδιαφέρον. Στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο διοργανώθηκε συνέντευξη τύπου και παρουσίαση με χορηγούς την *περιφερειακή κυβέρνηση της Αλσατίας και το Ευρωπαϊκό Γραφείο για τις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες*⁴¹. Με την ευκαιρία αυτή, η Υπηρεσία παρουσίασε στις Βρυξέλλες ένα εικονογραφημένο διαφημιστικό φυλλάδιο⁴² σχετικά με τη δίγλωσση εκπαίδευση, το οποίο απευθύνεται στους γονείς και εξηγεί τα αίτια της διγλωσσίας. Το φυλλάδιο αυτό εξετάζει θέματα σχετικά με τη διγλωσσία με ευπρόσιτο και μη δογματικό τρόπο, και παρουσιάζει στους αναγνώστες μερικές από τις βασικές θεωρίες και τα αποτελέσματα της έρευνας στον τομέα της δίγλωσσης εκπαίδευσης.

Ένα από τα γόνιμα συμπεράσματα της έρευνας σχετικά με τις ικανότητες των δίγλωσσων παιδιών, που είναι γνωστό αρκετό καιρό, είναι ότι τα παιδιά αυτά παρουσιάζουν καλύτερα αποτελέσματα απ' ό,τι τα παιδιά που ομιλούν μία μόνο γλώσσα κατά την αξιολόγηση και το χειρισμό δεδομένων, καθώς και στη δημιουργική και πλάγια σκέψη. Πρόκειται ακριβώς για τα προσόντα που "επιλύουν προβλήματα", τα οποία έχουν αναγνωριστεί από εμπειρογνώμονες του ανθρώπινου δυναμικού ως τα απαιτούμενα για το σημερινό και το μελλοντικό εργατικό δυναμικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προκειμένου η Ένωση να διατηρήσει την οικονομική της θέση στον κόσμο. Το σημείο αυτό υπογραμμίστηκε επανειλημμένα στη δημόσια συζήτηση

⁴¹ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Βρυξέλλες, 21.9.1993

⁴² The Sound of Europe, Living Languages I, S.W. Siencyn, Ευρωπαϊκό Γραφείο για τις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες, Δουβλίνο, 1993, σ. 40, ISBN(EN) 90-74851-01-0, (FR) 90-74851-02-9

η οποία κατέληξε στο Λευκό Βιβλίο για την ανταγωνιστικότητα, την ανάπτυξη και την απασχόληση που παρουσίασε ο Πρόεδρος της Επιτροπής το 1993⁴³. Η απόκτηση αυτών των προσόντων δεν εξαρτάται από την εκμάθηση συγκεκριμένων γλωσσών από τα μικρά παιδιά, και αφορά τα δίγλωσσα παιδιά που μιλούν μία γλώσσα μειονοτήτων. Μεγάλο τμήμα της έρευνας που έγινε στην Ευρώπη σε αυτόν τον τομέα αφορούσε δίγλωσσα παιδιά που ομιλούν μία γλώσσα μειονοτήτων. Από την άποψη αυτή, ένα από τα λίγα φυσικά πλεονεκτήματα που μπορούν να εκμεταλλευτούν τα άτομα που ομιλούν περιφερειακές γλώσσες είναι η μέριμνα των κοινοτήτων τους για την απόκτηση δύο μητρικών γλωσσών.

Η Επιτροπή έχει συμβάλει σε ένα ευρύ φάσμα καινοτόμων έργων του εκπαιδευτικού τομέα σε ολόκληρη την Ένωση. Έξι κοινότητες ιδίως έχουν ωφεληθεί από ιδιαίτερα επιτυχημένα έργα προσχολικής δίγλωσσης εκπαίδευσης. Στο επίπεδο του σχολείου, δόθηκε υποστήριξη στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση και σε πρωτοβουλίες κατάρτισης των διδασκόντων σε ολόκληρη την Ένωση. Στα πλαίσια ενός έργου, στη Γαλλία, ένα σχολείο ανέλαβε την πρωτοβουλία να διδάξει με τη μέθοδο της παθητικής γνώσης έξι γλώσσες που συνδέονται μεταξύ τους, συμπεριλαμβανομένης της οξιτανικής και της καταλανικής. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι πρωτοβουλίες που δίνουν μεγάλη έμφαση στη δημοσιότητα και καλούν τους γονείς και την τοπική κοινότητα να συμμετέχουν ενεργά, συχνά έχουν τεράστια επιτυχία.

Μεταξύ των εκπαιδευτικών έργων σε επίπεδο ενηλίκων, πρέπει να τονισθούν οι γλωσσικές στρατηγικές με βάση την κοινότητα. Οι στρατηγικές αυτές αποτελούνται από ένα φάσμα συμπληρωματικών γλωσσικών πρωτοβουλιών που εφαρμόζονται ταυτόχρονα στα τοπικά σχολεία, σε επιχειρήσεις, σε χώρους εργασίας, σε θρησκευτικούς χώρους κ.ο.κ.

Μία από τις πλέον επείγουσες ανάγκες για τους καθηγητές γλωσσών μειονοτήτων είναι η προμήθεια καλού διδακτικού υλικού. Στα ίδια τα γλωσσικά μαθήματα, οι καθηγητές ζητούν υλικό που να αντικατοπτρίζει τη σύγχρονη διδακτική μεθοδολογία, αλλά συνεχίζει να υπάρχει έλλειψη υλικού για τη διδασκαλία μαθημάτων όπως π.χ. φυσική και γεωγραφία, μέσω των γλωσσών. Για το λόγο αυτό η παραγωγή διδακτικού υλικού, που περιλαμβάνει βιβλία για το μαθητή, οδηγούς για τον καθηγητή, κασέτες και υλικό πολυμέσων με χρήση οπτικοακουστικής τεχνολογίας και της πληροφορικής, εξακολουθεί να αποτελεί κατηγορία προτεραιότητας για χρηματοδότηση στα πλαίσια του προϋπολογισμού για τις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες κατά την περίοδο 1989-93. Πρέπει να σημειωθούν ιδίως τα έργα που αφορούν τα συστήματα διδασκαλίας της βασκικής και της βρετονικής γλώσσας.

Η Επιτροπή συνέχισε να υποστηρίζει σε κάποιο βαθμό την έρευνα και την έκδοση λεξικών, στο πλαίσιο μακροχρόνιων ακαδημαϊκών προγραμμάτων με στόχο τη συνδρομή στην τυποποίηση της γλώσσας, καθώς και για την κατάρτιση λεξικών για καθημερινή χρήση.

⁴³

Υποβλήθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 10-11 Δεκεμβρίου 1993

(γ) Συνέδρια

Η Επιτροπή συνέχισε να υποστηρίζει συνέδρια και συνεδριάσεις μεταξύ εμπειρογνομόνων και άλλων ατόμων με δραστηριότητα σε ένα φάσμα τομέων που συνδέονται με τις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες. Σε πολλές περιπτώσεις, τα συνέδρια αποτελούν ένα αποτελεσματικό τρόπο μεταφοράς της εμπειρίας μεταξύ γλωσσικών κοινοτήτων. Τα τελευταία χρόνια σημειώθηκε αύξηση του ενδιαφέροντος για τα οικονομικά θέματα που αφορούν τις κοινότητες λιγότερο διαδεδομένων γλωσσών, γεγονός που αντικατοπτρίστηκε στο χρηματοδοτικό πρόγραμμα της Επιτροπής.

Μεταξύ των σημαντικότερων συνεδρίων που χρηματοδοτήθηκαν από την Επιτροπή ήταν το συνέδριο της Αθήνας για τις μειονότητες, που έγινε το 1993 υπό την αιγίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης και κατέληξε στη "Διακήρυξη των Δελφών" για τα δικαιώματα των μειονοτήτων, τα συνέδρια για τις γλώσσες των μειονοτήτων και τα συνέδρια Euroskoalle. Συνολικά, η Επιτροπή υποβοήθησε τη διοργάνωση περισσότερων από 60 συνεδριάσεων, με συμμετοχή 20-200 ατόμων.

(δ) Φεστιβάλ και πολιτιστικές εκδηλώσεις

Η Επιτροπή έχει υποστηρίξει ένα ποικίλο πρόγραμμα ζωντανών πολιτιστικών εκδηλώσεων, όπως π.χ. θεατρικές παραστάσεις, μουσικά έργα και εκθέσεις. Οι ζωντανές εκδηλώσεις, μαζί με τα έργα στον τομέα των μέσων ενημέρωσης, αποτελούν ζωτικό τμήμα της στρατηγικής για την ανάπτυξη και τη διατήρηση της δυναμικής των γλωσσικών κοινοτήτων. Συχνά, τα φεστιβάλ και οι πολιτιστικές εκδηλώσεις προγραμματίζονται με τρόπο ώστε να συμπίπτουν με συνέδρια και σεμινάρια με περισσότερο ακαδημαϊκή μορφή.

Υπάρχουν δύο διεθνείς εκδηλώσεις που, σε τακτική βάση, συγκεντρώνουν σκηνοθέτες κινηματογράφου και βίντεο από διαφορετικές περιοχές της ΕΕ. Η μία είναι το *Φεστιβάλ κελτικού κινηματογράφου και τηλεόρασης*, η συμμετοχή στο οποίο σήμερα υπερβαίνει τα σύνορα των κελτικόφωνων περιοχών. Η άλλη είναι το *οπτικοακουστικό φεστιβάλ πολιτισμών των μειονοτήτων*. Έχει επίσης οργανωθεί μία σειρά επιτυχημένων πολιτιστικών φεστιβάλ που περιλαμβάνουν θεατρικές παραστάσεις, ιδίως σε περιοχές της Γαλλίας όπου ομιλείται η οξιτανική και η καταλανική.

(ε) Έργα που αφορούν τα μέσα ενημέρωσης

Μολονότι οι προτεραιότητες της Επιτροπής τείνουν να περιορίζονται στην εκπαιδευτική και την ακαδημαϊκή σφαίρα, οι γλωσσικές κοινότητες ζητούν συνεχώς τη διάθεση υλικού όπως ταινίες, περιοδικά, βιβλία και κασέτες στις γλώσσες τους. Υποστηρίζεται, και έως ένα σημείο δικαίως, ότι μία από τις σοβαρότερες απειλές για τη συνεχή εξέλιξη μιας γλώσσας είναι η έλλειψη διαθέσιμου υλικού και νέων έργων στη γλώσσα αυτή. Η Επιτροπή έχει χρηματοδοτήσει εν μέρει τα γραπτά και τα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης, δίνοντας έμφαση στα πρώτα, επειδή έχουν μεγαλύτερη οικονομική βιωσιμότητα, ενώ η χορήγηση ενός μη ισορροπημένου τμήματος των κεφαλαίων σε σχετικά νέες ταινίες δεν αποτελεί ορθολογική κατανομή των πόρων. Στην περίπτωση των ταινιών, πάντως, η Επιτροπή μπόρεσε να

συνεισφέρει αποτελεσματικά στο κόστος πριν την παραγωγή, σε δοκιμαστικά προγράμματα και σε άλλους τομείς του "προκαταρκτικού" κόστους.

Ένα από τα βασικότερα έργα που υποστήριξε η Επιτροπή ήταν η *Γραμματεία για την έκδοση Παιδικών βιβλίων*, η οποία συντονίζει την έκδοση εικονογραφημένων παιδικών βιβλίων σε διάφορες γλώσσες. Η Γραμματεία είναι επίσης αρμόδια για τη σύνδεση των μεγάλων εκδοτών με εκείνους που ειδικεύονται στις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες, και προσφέρει συμβουλές και τεχνογνωσία.

Η τηλεόραση και οι ραδιοφωνικές εκπομπές σε λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες έλαβαν προώθηση σε περιορισμένο βαθμό στο πλαίσιο του κονδυλίου του προϋπολογισμού.

(στ) Ενημέρωση

Μία από τις σημαντικότερες εξελίξεις των τελευταίων ετών υπήρξε η σύσταση του δικτύου πληροφοριών Mercator, το οποίο παρακολουθεί τις εξελίξεις και συλλέγει πληροφορίες σε τέσσερις κύριους τομείς που συνδέονται με τις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες. Όπως συμβαίνει συνήθως στον τομέα αυτόν, οι πληροφορίες συχνά δεν είναι άμεσα προσβάσιμες και οι οργανώσεις, καθώς και πολλά άτομα που εργάζονται σ' αυτόν τον τομέα δεν διαθέτουν εμπειρία διεθνούς επικοινωνίας. Αυτό ισχύει ιδίως στην περίπτωση των μέσων ενημέρωσης στις μικρότερες κοινότητες, στις οποίες πολλά έντυπα συντάσσονται από ειδικευμένους εθελοντές που εργάζονται με μειωμένο ωράριο. Παρά την κατάσταση αυτή, τα έντυπα αντιπροσωπεύουν την καλύτερη διαθέσιμη πηγή πληροφοριών, και το δίκτυο Mercator προσπάθησε να συγκεντρώσει και να αναλύσει τα διαθέσιμα δεδομένα και να τα θέσει στη διάθεση των ερευνητών και όσων άλλων εργάζονται σ' αυτόν τον τομέα.

Σχετικά πρόσφατα, μερικά κράτη μέλη μεταβίβασαν ορισμένα διοικητικά καθήκοντα σε περιφερειακό επίπεδο, σε μία εποχή κατά την οποία η ανησυχία ως προς την πολυμορφία των πολιτιστικών στοιχείων στην Ευρώπη αυξάνεται. Κατά συνέπεια, σημειώθηκε αύξηση της δραστηριότητας στα πλαίσια γλωσσικών κοινοτήτων, π.χ. ίδρυση σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε γλώσσες μειονοτήτων, και αυξημένη χρηματοδότηση τηλεοπτικών εκπομπών. Πολλές εξελίξεις αποτέλεσαν συνέπεια νομικών, ακόμη και συνταγματικών αλλαγών, και στο επίπεδο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το θέμα των δικαιωμάτων των μειονοτήτων, συμπεριλαμβανομένων και των δικαιωμάτων των γλωσσικών μειονοτήτων, βρέθηκε στο επίκεντρο της προσοχής. Το δίκτυο Mercator έχει αναλάβει να καταγράφει και να ενημερώνει τα στοιχεία του γι' αυτές τις αλλαγές και τις παρεπόμενες νομικές και συνταγματικές τροποποιήσεις.

Εκτός από την υποστήριξη των δοκιμαστικών κέντρων του Mercator, η Επιτροπή υποβοήθησε ορισμένες μεμονωμένες πρωτοβουλίες δημοσιότητας και ενημέρωσης. Φυσικά, δεν πρόκειται για τα μόνα έργα ενημέρωσης, καθώς και πολλές από τις εκπαιδευτικές εκδηλώσεις, τις εκδηλώσεις στα μέσα ενημέρωσης κ.ο.κ. που υποστήριξε η Επιτροπή συμπεριλάμβαναν το απαραίτητο στοιχείο δημοσιότητας.

(ζ) Επισκέψεις μελέτης

Η Επιτροπή χορήγησε επιδοτήσεις του κόστους για επισκέψεις μελέτης, κατά κύριο λόγο για μέλη μιας γλωσσικής κοινότητας που ερευνούν τις ισχύουσες συνθήκες σε

άλλες περιοχές. Γενικά, πρόκειται αποκλειστικά για επισκέψεις εκπαιδευτικών, δημοσιογράφων και εκπροσώπων κοινοτήτων και των νέων. Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία για τις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες διοργανώνει ένα ετήσιο πρόγραμμα επισκέψεων μελέτης για 85 άτομα που έχουν λάβει υποτροφίες.

(η) Το Ευρωπαϊκό Γραφείο για τις Λιγότερο Διαδεδομένες Γλώσσες

Το Ευρωπαϊκό Γραφείο για τις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες είναι ένας ανεξάρτητος οργανισμός, ο οποίος προσπαθεί να βελτιώσει την αναγνώριση των λιγότερο διαδεδομένων γλωσσών, να αυξήσει τη συνειδητοποίηση του κοινού, να διαδίδει πληροφορίες σχετικά με τις γλώσσες και να παρέχει συμβουλές στο ευρύ κοινό και σε οργανισμούς όπως π.χ. η Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, οι κυβερνήσεις των κρατών μελών και των περιφερειών, και το Συμβούλιο της Ευρώπης. Το Γραφείο δραστηριοποιείται ιδιαίτερα στον εκπαιδευτικό τομέα, όπου προωθεί την εκμάθηση γλωσσών.

Το διοικητικό συμβούλιο του Γραφείου απαρτίζεται από εκπροσώπους 10 επιτροπών των κρατών μελών, οι οποίες λειτουργούν κατά κύριο λόγο εθελοντικά. Τα κεντρικά γραφεία βρίσκονται στο Δουβλίνο, ενώ από το 1992 λειτουργεί κέντρο τεκμηρίωσης και γραφείο τύπου στο Βέλγιο, με την επωνυμία *Κέντρο Ενημέρωσης των Βρυξελλών (BIC)*. Οι πρόεδροι και οι γενικοί γραμματείς του Γραφείου από το 1989 και μετά είναι οι εξής:

ΗμερομηνίαΠρόεδροςΓενικός γραμματέας

1989-92A.V. ChapalainD.Ó Riagáin
1992-H.Ó MurchúD.Ó Riagáin

Στα πλαίσια των τομέων τους, οι επιτροπές των κρατών μελών εκτελούν σημαντικό αριθμό δραστηριοτήτων, εκτός από τη συνεισφορά τους στην οργάνωση συνολικά. Όπου υπάρχουν πολλές γλωσσικές κοινότητες, καταβάλλονται προσπάθειες αντιμετώπισης των διαφορετικών τους αναγκών. Υπάρχουν επιτροπές στο Βέλγιο (BELKOM), τη Δανία, τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ιρλανδία, την Ιταλία (CONFEMILI), το Λουξεμβούργο, τις Κάτω Χώρες, την Ισπανία και το ΗΒ.

Τα γραφεία του Δουβλίνου και των Βρυξελλών χρηματοδοτούνται κατά μεγάλο μέρος από τον προϋπολογισμό, με συμπληρωματική χρηματοδότηση από τις κυβερνήσεις της Ιρλανδίας και του Λουξεμβούργου, την κυβέρνηση της επαρχίας του Friesland, τις γερμανόφωνες και γαλλόφωνες κοινότητες του Βελγίου, και την Generalitat της Καταλονίας. Επιπροσθέτως, πολλοί οργανισμοί και ομάδες συνεισφέρουν για συγκεκριμένες εκδηλώσεις.

3.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

3.1 Ένα μεταβαλλόμενο περιβάλλον

Την τελευταία δεκαετία έχουν σημειωθεί σημαντικές αλλαγές σε ορισμένους τομείς που επηρεάζουν τις γλωσσικές κοινότητες των μειονοτήτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Σε εθνικό επίπεδο, τα πολιτικά μέτρα αποκέντρωσης, ιδίως στον εκπαιδευτικό και τον πολιτιστικό τομέα, προκάλεσαν επέκταση των δραστηριοτήτων όσον αφορά ορισμένες κοινότητες μειονοτήτων.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς στο τέλος του 1992 προβλέπεται να επηρεάσει τα μέλη των γλωσσικών μειονοτήτων, ιδίως όσων είναι μέλη κοινοτήτων με δεσμούς που υπερβαίνουν τα εσωτερικά σύνορα της Ένωσης, όπως π.χ. οι βασκόφωνοι στην Ισπανία και στη Γαλλία ή οι γερμανόφωνοι στη γαλλική περιοχή της Αλσατίας. Οι κοινότητες αυτές αναμένεται να ωφεληθούν από την αύξηση στη διασυνοριακή δραστηριότητα, όπου οι κοινοί γλωσσικοί και παραδοσιακοί πολιτιστικοί δεσμοί μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να διευκολύνουν το διασυνοριακό εμπόριο και άλλες επαφές. Από την άλλη, άλλες γλωσσικές κοινότητες, ιδίως αυτές που κατοικούν στην περιφέρεια της Ένωσης, ενδέχεται να δεχθούν μεγαλύτερες πιέσεις.

Ωστόσο, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, εκφράζεται και πάλι η βούληση για συμμερισμό των πλεονεκτημάτων της εσωτερικής αγοράς με τις λιγότερο ευημερούσες περιοχές της Ένωσης. Η βούληση αυτή λαμβάνει τη μορφή περιφερειακής ενίσχυσης, όπως π.χ. της υποστήριξης έργων για έργα υποδομής, που χρηματοδοτούνται από τα διαρθρωτικά ταμεία. Η ενίσχυση αυτή ωφελεί ιδιαίτερα τις περιοχές της περιφέρειας και τις κοινότητες που κατοικούν στις περιοχές προτεραιότητας.

Στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, όπως και σε άλλα μέρη του κόσμου, η ΕΕ διαδραματίζει όλο και μεγαλύτερο ρόλο στην προώθηση της δημοκρατίας και των δικαιωμάτων του ανθρώπου, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων των γλωσσικών μειονοτήτων. Είναι σαφές ότι από την άποψη αυτή, η Ένωση και τα κράτη μέλη της πρέπει να εφαρμόζουν στο εσωτερικό της Ένωσης, τα ίδια ή και υψηλότερα επίπεδα αμοιβαίου σεβασμού των ομάδων μειονοτήτων με εκείνα που επιθυμούν να εφαρμοστούν εκτός της Ένωσης.

3.2 Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση

Εκπαίδευση και πολιτισμός

Οι κινητήριες δυνάμεις που έφεραν στην ημερήσια διάταξη εξελίξεις των πολιτικών σε εθνικό επίπεδο, σε ευρωπαϊκό επίπεδο και σε επίπεδο τρίτων κρατών, έχουν επηρεάσει και την κατάρτιση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση⁴⁴. Πράγματι,

⁴⁴

Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) που υπογράφηκε στο Μάαστριχτ στις 7.2.1992 και τέθηκε σε ισχύ στις 1.11.1993. Η ΣΕΕ περιλαμβάνει 19 άρθρα: άρθρα Α, Β, Γ κ.ο.κ. μέχρι άρθρο Σ. Το άρθρο Ζ περιλαμβάνει περισσότερες από 200 τροποποιήσεις της αρχικής Συνθήκης της Ρώμης, η οποία πλέον αποκαλείται **Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΕΚ)**. Τα άρθρα της Συνθήκης των ΕΚ φέρουν τους αριθμούς 1, 2, 3, κ.ο.κ.

από την άποψη των γλωσσικών μειονοτήτων, οι διατάξεις της Συνθήκης περιέχουν ορισμένα σημαντικά χαρακτηριστικά. Τα βασικότερα άρθρα είναι το σχετικό με την εκπαίδευση (άρθρο 126) και με τον πολιτισμό (άρθρο 128). Το άρθρο 126 απαιτεί κάθε δράση στον τομέα της εκπαίδευσης να πραγματοποιείται "σεβόμενη ταυτόχρονα πλήρως την αρμοδιότητα των κρατών μελών για την πολιτιστική τους και γλωσσική τους (των εκπαιδευτικών συστημάτων) πολυμορφία"⁴⁵.

Το άρθρο 128 που ασχολείται με θέματα πολιτισμού, τονίζει την ανάγκη σεβασμού της "εθνικής και περιφερειακής πολυμορφίας"⁴⁶ των κρατών μελών. Το άρθρο ορίζει ότι, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, πρέπει να ενθαρρυνθεί η συνεργασία μεταξύ κρατών μελών και, αν αυτό είναι αναγκαίο, να υποστηριχθεί και να συμπληρωθεί η δράση των κρατών μελών στους εξής τομείς: (i) διάδοση του πολιτισμού και της ιστορίας των ευρωπαϊκών λαών· (ii) διατήρηση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς που έχει ευρωπαϊκή σημασία· (iii) μη εμπορικές πολιτιστικές ανταλλαγές· και (iv) καλλιτεχνική και λογοτεχνική δημιουργία⁴⁷. Το άρθρο αυτό καθιερώνει ένα σαφή και θετικό δεσμό με τον εκπαιδευτικό τομέα.

Τα άρθρα περί εκπαίδευσης και πολιτισμού απαιτούν από την Ένωση και από τα κράτη μέλη να συνεργάζονται με τρίτες χώρες και με το Συμβούλιο της Ευρώπης και άλλους διεθνείς οργανισμούς σε αυτούς τους τομείς. Το Συμβούλιο της Ευρώπης βεβαίως πρόσφατα δραστηριοποιήθηκε ιδιαίτερα στον τομέα των περιφερειακών γλωσσών ή των γλωσσών μειονοτήτων και σχετικά με τα δικαιώματα των γλωσσικών μειονοτήτων⁴⁸.

Το άρθρο 128 περί πολιτισμού περιέχει και άλλη μία ιδιαίτερα σημαντική διάταξη σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές πολιτικές (και δεν αποτελεί απόρροια του άρθρου 126). Καλείται η Κοινότητα να "λαμβάνει υπόψη της τις πολιτιστικές πτυχές όταν αναλαμβάνει δράση δυνάμει άλλων διατάξεων"⁴⁹ της Συνθήκης.

Η Επιτροπή Περιφερειών

Κάθε νόμος που βασίζεται στα άρθρα 126 (εκπαίδευση) και 128 (πολιτισμός), πρέπει να αναφέρεται στην Επιτροπή Περιφερειών, ένα νέο οργανισμό που ιδρύθηκε σύμφωνα με τη Συνθήκη⁵⁰. Στις περιπτώσεις που προβλέπονται στη συνθήκη, η Επιτροπή και το Συμβούλιο πρέπει να ζητούν τη γνώμη της επιτροπής αυτής. Η επιτροπή μπορεί ακόμη να εκφέρει γνώμη και με δική της πρωτοβουλία, ενώ το Συμβούλιο ή η Επιτροπή μπορούν να ζητούν τη γνώμη της εφόσον το κρίνουν σκόπιμο. Κατά συνέπεια ο χαρακτήρας της επιτροπής είναι συμβουλευτικός, και η επιρροή της είναι ισοδύναμη με την αξία και την αρτιότητα της επίσημης γνώμης της.

μέχρι το άρθρο 248.

⁴⁵ Άρθρο 126 (1)

⁴⁶ Άρθρο 128(1)

⁴⁷ Άρθρο 128(2)

⁴⁸ Βλέπε Κεφάλαιο I: Εισαγωγή

⁴⁹ Άρθρο 128(4)

⁵⁰ Άρθρο 198α

θεωρείται πολύ πιθανό ότι τα συμφέροντα των περιφερειακών γλωσσικών κοινοτήτων θα εκπροσωπούνται στο όργανο αυτό.

Επικουρικότητα

Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση εντάσσει επίσημα την αρχή της επικουρικότητας στο ευρωπαϊκό δίκαιο. Πρόκειται για μία αρχή η οποία έχει εφαρμοστεί επί μακρόν σε κράτη μέλη με ομοσπονδιακή διάρθρωση. Η ουσία της αρχής της επικουρικότητας συνοψίζεται στο πρώτο άρθρο της Συνθήκης⁵¹, το οποίο ορίζει ότι οι αποφάσεις πρέπει να λαμβάνονται όσο το δυνατόν πιο κοντά στους πολίτες. Το κύριο άρθρο περί επικουρικότητας είναι πιο συγκεκριμένο και ορίζει ότι, η Κοινότητα παρεμβαίνει στους τομείς για τους οποίους δεν είναι αποκλειστικά αρμόδια, όπως, μεταξύ άλλων, για την εκπαίδευση και τον πολιτισμό :

"μόνον εάν και στο βαθμό που οι στόχοι της προβλεπόμενης δράσης είναι αδύνατον να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη μέλη και δύναται συνεπώς, λόγω των διαστάσεων ή των αποτελεσμάτων της προβλεπόμενης δράσης, να επιτευχθούν καλύτερα σε κοινοτικό επίπεδο".⁵²

Η αρχή αυτή θα κυριαρχεί σαφώς σε όλες τις ενέργειες της Επιτροπής, συμπεριλαμβανομένων και όσων έχουν σχέση με κοινότητες γλωσσικών μειονοτήτων. Αν υποθεθεί ότι οι δραστηριότητες στον τομέα των γλωσσών μειονοτήτων είναι πιθανό να εξακολουθήσουν να έχουν περιορισμένες διαστάσεις, το θεμελιώδες στοιχείο στον ορισμό αυτό είναι το ότι οι "στόχοι" της προτεινόμενης δράσης θα επιτευχθούν καλύτερα σε κοινοτικό επίπεδο από ό,τι σε εθνικό. Πιο απλά, η διάταξη αυτή απαιτεί από τη δράση σε ευρωπαϊκό επίπεδο να ενσωματώνει την "ευρωπαϊκή διάσταση".

Η κοινή εξωτερική πολιτική και η πολιτική ασφαλείας

Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση προβλέπει επίσης τη θέσπιση κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας⁵³. Οι στόχοι της εξωτερικής πολιτικής περιλαμβάνουν την ανάπτυξη και την εδραίωση "του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών"⁵⁴. Εννοείται ότι περιλαμβάνονται τα δικαιώματα των γλωσσικών και άλλων μειονοτήτων. Οι εργασίες σε επίπεδο Ένωσης αναμένεται να συνεχιστούν σύμφωνα με το άρθρο I σε σχέση με ομάδες μειονοτήτων στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη και αλλού. Οι εργασίες φυσικά θα βασιστούν στα μέτρα τα οποία έχουν ήδη λάβει τα κράτη μέλη και η Ένωση στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών συμφωνιών, της δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης, και της ΔΑΣΕ⁵⁵.

⁵¹ Άρθρο A, ΣΕΕ

⁵² Άρθρο 3β

⁵³ Άρθρο I, ΣΕΕ

⁵⁴ Άρθρο I.1(2)

⁵⁵ Βλέπε επίσης Κεφάλαιο I

Περίληψη

Είναι φανερό ότι υπάρχουν κοινά στοιχεία ανάμεσα στη βούληση για προστασία της πολυμορφίας των ευρωπαϊκών πολιτισμών από τη μία, και στην σταθερή απόφαση υποστήριξης των δικαιωμάτων των μειονοτήτων από την άλλη· υπάρχει ακόμη ένας δεσμός που οδηγεί από τις ιδέες αυτές στην ενσωμάτωση της επικουρικότητας ως της αρχής που καθοδηγεί την ανάπτυξη κάθε πολιτικής. Οι τρεις αυτές έννοιες - πολιτιστική πολυμορφία, δικαιώματα των μειονοτήτων, επικουρικότητα - αποτελούν διαφορετικές όψεις του ίδιου νομίσματος και, επειδή έχουν ενσωματωθεί στη Συνθήκη του Μάαστριχτ, θα αποτελέσουν κατά πάσα πιθανότητα παραμέτρους ή θεμελιώδεις κανόνες για την παραπέρα ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

3.3 Δραστηριότητες που χρηματοδοτεί η Επιτροπή

Η παρούσα έκθεση καλύπτει μία πληθώρα δραστηριοτήτων που αφορούν περίπου 45 γλωσσικές κοινότητες, κυρίως στους τομείς της εκπαίδευσης και της μάθησης, αλλά και σχετικά με τις εκδόσεις, τον κινηματογράφο, τη χάραξη πολιτικών, την έρευνα, το θέατρο, τη μουσική, την ενημέρωση και την πληροφορική. Μερικές από τις δραστηριότητες αφορούν φιλόδοξα έργα ευρωπαϊκής εμβέλειας, όπως π.χ. το δίκτυο Mercator και η δράση της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας για τις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες, άλλες αφορούν τη διμερή επικοινωνία, ενώ άλλες ασχολούνται αποκλειστικά με ενέργειες σε μία περιοχή. Μεγάλο τμήμα των δραστηριοτήτων που αντιπροσωπεύονται εδώ επηρεάζουν άμεσα τα άτομα και καταδεικνύουν ότι η Ευρωπαϊκή Κοινότητα περιλαμβάνει ένα πολύμορφο φάσμα ευρωπαίων πολιτών.

Οι προτεραιότητες της χρηματοδότησης

Με την έναρξη της ισχύος της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, έφθασε η ώρα να επανεξετασθούν οι προτεραιότητες για χρηματοδότηση από την Επιτροπή σύμφωνα με το κονδύλιο του προϋπολογισμού. Πρώτον, είναι σαφές ότι η Επιτροπή θα εξακολουθήσει να διοχετεύει τα κεφάλαια σε ενέργειες οι οποίες προωθούν την ευρωπαϊκή διάσταση, όπως π.χ. δίκτυα, κοινή δράση, εργασίες σύγκρισης, διασυνοριακή αξιολόγηση, επισκέψεις και εκθέσεις σχετικά με τη δραστηριότητα σε άλλες περιοχές. Αυτές οι μορφές δράσης αναμένεται να οδηγήσουν απευθείας στη μεταφορά εμπειριών και γνώσεων μεταξύ των περιοχών.

Τα κριτήρια που σήμερα χρησιμοποιούνται από την Επιτροπή πρέπει να συνεχίσουν να εφαρμόζονται, οπότε είναι σκόπιμο να τα επαναλάβουμε. Οι αιτήσεις χρηματοδότησης κρίνονται σύμφωνα με πέντε ομάδες κριτηρίων:

(α) Το έργο πρέπει να έχει *πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα*: π.χ. να έχει δεσμούς με υφιστάμενα έργα και πρωτοβουλίες, ή η ομάδα που αναμένεται να ωφεληθεί να είναι διοικητές κοινοτήτων, υπεύθυνοι κατάρτισης, υπεύθυνοι διαμόρφωσης της κοινής γνώμης κ.ο.κ., ή το έργο να έχει διαρκή και μεγάλης κλίμακας αποτελέσματα από κάποια άλλη άποψη.

(β)Πρέπει να υπάρχει σημαντική *ανάγκη* για τη δράση: π.χ. η πρόταση να αφορά μία περιοχή ή τοπική κοινότητα που συγκριτικά βρίσκεται σε μειονεκτική θέση.

(γ)Η *ποιότητα της πρότασης* πρέπει να είναι υψηλή: π.χ. η πρόταση να είναι καινοτόμος, ή η αίτηση να μαρτυρεί σωστή προετοιμασία και προγραμματισμό και να παρουσιάζεται με σαφήνεια, ιδίως ως προς το δημοσιονομικό της δελτίο.

(δ)Να υπάρχει αποτελεσματική πρόβλεψη για *την αξιολόγηση και τα αποτελέσματα*: συνήθως πρέπει να περιλαμβάνεται μία φάση αξιολόγησης, π.χ. από ανεξάρτητο υπεύθυνο αξιολόγησης· πρέπει να προβλέπεται ευρεία διάδοση των αποτελεσμάτων ή των συμπερασμάτων.

(ε)*Κόστος*: η αναλογία και το επίπεδο χρηματοδότησης που ζητούνται από την Επιτροπή πρέπει να είναι λογικά, κατάλληλα και σωστά αιτιολογημένα.

Το επίπεδο χρηματοδότησης

Η Επιτροπή εξετάζει την περίπτωση χρηματοδότησης κατά 100% σε ιδιαίτερα σπάνιες περιπτώσεις. Ένα πιο συνηθισμένο ποσοστό είναι μεταξύ 15-35%, μολονότι οι συνεισφορές κυμαίνονται από 5% ή λιγότερο για πολύ μεγάλα έργα έως 50% για περιοχές υψηλής προτεραιότητας. Κατά κανόνα, το ποσοστό χρηματοδότησης από την Επιτροπή πρέπει να είναι ανάλογο με το βαθμό κατά τον οποίο το έργο πληροί τα κριτήρια προτεραιότητας που αναφέρθηκαν.

3.4Συστάσεις

Περιοχές προτεραιότητας

Κατά την εξέταση των περιοχών για τις οποίες προβλέπεται κατά προτεραιότητα δράση στο μέλλον, η Επιτροπή πρέπει να βασίζεται στις επιτυχίες του παρελθόντος και να αναζητεί συνεχώς νέες και καινοτόμες κατευθύνσεις. Μπορούν, πάντως, να υποβάλλονται αιτήσεις για οποιοδήποτε έργο το οποίο ικανοποιεί τα κριτήρια προτεραιότητας που προαναφέρθηκαν. Το Παράρτημα Ι της παρούσας έκθεσης περιλαμβάνει αντίγραφο του εντύπου αίτησης, το οποίο πρόσφατα αναθεωρήθηκε ως προς το περιεχόμενο και τη μορφή. Στη συνέχεια παρουσιάζεται ένας περιορισμένος αριθμός τομέων στους οποίους η Επιτροπή πρέπει να δώσει ιδιαίτερη και συνεχή προσοχή στο πλαίσιο του κονδυλίου του προϋπολογισμού για τις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες.

(α)Δίγλωσση και πολύγλωσση εκπαίδευση (που περιλαμβάνει μία ή περισσότερες λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες): έρευνα, δοκιμαστικά έργα, ανάπτυξη μεθοδολογίας και διδασκτικού υλικού και κατάρτιση των διδασκόντων ως προς:

-την προσχολική δίγλωσση εκπαίδευση και τις ομάδες παιχνιδιού·

-πρωτοβουλίες πολύγλωσσης μάθησης στο σχολείο (ιδίως, διδασκαλία "παθητικών" γνώσεων και διδασκαλία γλωσσικών ομάδων)·

-την ανάπτυξη στρατηγικών μάθησης εξ αποστάσεως για τα άτομα που μαθαίνουν λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες·

-τη συνεργασία σχολείου-γονέων και εκστρατείες ενημέρωσης σχετικά με την εκπαίδευση·

-ολοκληρωμένες εκστρατείες με βάση τις κοινότητες, για την προώθηση και τη διδασκαλία των γλωσσών τους, και στρατηγικές χρήσης της γλώσσας.

(β)έργα που αφορούν τα μέσα ενημέρωσης και πολιτιστικά έργα στα οποία συμπεριλαμβάνονται λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες ή πολιτιστικά στοιχεία

-συμπαγωγές βιβλίων·

-δίκτυα περιοδικών·

-συμπαγωγές στο ραδιόφωνο, την τηλεόραση και το βίντεο·

-πολιτιστικά φεστιβάλ που συγκεντρώνουν ομάδες διαφορετικών γλωσσικών κοινοτήτων.

(γ)Κέντρα και δίκτυα ενημέρωσης ατόμων όπως π.χ. ερευνητές με δραστηριότητα σε παρόμοια θέματα, σε γλωσσικές κοινότητες σε ολόκληρη την ΕΕ.

(δ)Επισκέψεις μελέτης και ανταλλαγές μεταξύ περιοχών.

Κοινά έργα και αξιολόγηση

Με δεδομένο το πεδίο και την υψηλή ποιότητα της εργασίας που εκτελείται με υποστήριξη της Επιτροπής σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, οι διοργανωτές των έργων θα μπορούσαν να επικεντρωθούν περισσότερο στην εξασφάλιση μιας ευρύτερης διάδοσης των αποτελεσμάτων και των πλεονεκτημάτων των έργων. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με δύο σχετικά άμεσους τρόπους: οι διοργανωτές των έργων θα μπορούσαν να προβλέψουν τη συμπερίληψη συμμετεχόντων από άλλες περιοχές της ΕΕ στη διαχείριση κάποιου έργου, ή θα μπορούσε να συντάσσεται έκθεση ως προς την πρόοδο και τα αποτελέσματα του έργου και να διανέμεται στους ενδιαφερομένους. Σήμερα, μέσω του Mercator ή του Γραφείου, υπάρχουν επαρκείς κατάλογοι με διευθύνσεις εμπειρογνομόνων που θα μπορούσαν να διευκολύνουν τις επαφές σε ολόκληρη την Ευρώπη, και οι διοργανωτές θα μπορούσαν να ενθαρρύνονται προκειμένου να χρησιμοποιούν αυτές τις υπηρεσίες κατά την κατάρτιση των προτάσεων. Είναι βέβαια προφανές ότι δεν αρκεί οι διοργανωτές των έργων να βλέπουν θετικά την εξωτερική συμμετοχή· η συνεργασία πρέπει να προγραμματίζεται, το δε κόστος να υπολογίζεται και να ενσωματώνεται στις προτάσεις από την αρχή.

Πολλά από τα πλέον καινοτόμα έργα, ιδίως δοκιμαστικά έργα στους τομείς της εκπαίδευσης και των μέσων ενημέρωσης σήμερα περιλαμβάνουν φάσεις αξιολόγησης. Πρόκειται για μία τάση που πρέπει να ενθαρρύνεται. Θα έπρεπε να δίνεται ακόμη και

η δυνατότητα, ανάλογα με την περίπτωση, να προσκαλείται ένας εμπειρογνώμονας από άλλη περιοχή της ΕΕ για να αναλάβει την αξιολόγηση, προκειμένου να παρέχει τις ειδικές γνώσεις του ως τρίτο πρόσωπο και να αξιοποιεί την εμπειρία του.

Οι δεσμοί με άλλες πολιτικές

Μολονότι η παρούσα έκθεση επικεντρώθηκε στις δραστηριότητες στο πλαίσιο του κονδυλίου του προϋπολογισμού για τις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες, έγινε αναφορά σε πρωτοβουλίες οι οποίες έχουν ήδη αναληφθεί στα πλαίσια άλλων πολιτικών που διαχειρίζεται η Επιτροπή. Οι πρωτοβουλίες αυτές περιλαμβάνουν την εργασία για τα δικαιώματα των μειονοτήτων στο πλαίσιο της εξωτερικής πολιτικής, και πολιτιστικές πρωτοβουλίες που είναι ανοιχτές για τη συμμετοχή ομάδων γλωσσικών μειονοτήτων. Ένα άλλο παράδειγμα, στην εκπαιδευτική πολιτική, είναι η συνδρομή που δόθηκε στη δημιουργία δεσμών μεταξύ πανεπιστημιακών κλάδων που εργάζονται στον τομέα των λιγότερο διαδεδομένων γλωσσών.

Η περιφερειακή πολιτική αποτελεί ένα τομέα στον οποίο θα έπρεπε να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στις γλωσσικές ομάδες. Όπως σημειώθηκε παραπάνω, υπάρχουν πολλές ομοιότητες μεταξύ γλωσσικών ομάδων σε ό,τι αφορά τις οικονομικές συνθήκες, το περιβάλλον, την κοινωνικοπολιτιστική κατάσταση, και την εθνογλωσσολογική δυναμική· σε όλους αυτούς τους τομείς θα μπορούσε να εξεταστεί προσεκτικά η σκοπιμότητα μιας ξεχωριστής πρωτοβουλίας για μια πολιτική σε σχέση με τις γλωσσικές κοινότητες.

Τέλος, τίθεται το ερώτημα της συμβολής των γλωσσικών μειονοτήτων στην ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για παράδειγμα, υπάρχει η πρακτική εμπειρία της δίγλωσσης εκπαίδευσης, ιδίως σε προσχολικό επίπεδο, η οποία σε μερικά εκπαιδευτικά συστήματα γλωσσών μειονοτήτων είναι περισσότερο αναπτυγμένη απ' ό,τι στο κρατικό εκπαιδευτικό πλαίσιο. Σε ευρύτερη κλίμακα, η ίδια η πολυμορφία των ευρωπαϊκών πολιτισμών εμπλουτίζεται σημαντικά από τις γλώσσες και τα πολιτιστικά στοιχεία των περιφερειακών ομάδων και των ομάδων μειονοτήτων, και η συνεχής κοινωνική και οικονομική τους ανάπτυξη θα αποτελέσει σημαντικό στοιχείο για την παραπέρα ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Η δράση δεν πρέπει να περιορίζεται στον τουριστικό κλάδο και στη διάσωση της πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς θα υπήρχε κίνδυνος για αρνητικό αντίκτυπο στον αυτοσεβασμό και την ανάπτυξη των κοινοτήτων· αντίθετα, πρέπει να επικεντρωθεί στις ανάγκες και στο δυναμικό των ίδιων των κοινοτήτων. Κάθε πρωτοβουλία όμως πρέπει να βασίζεται σε ορθολογική ανάλυση των δεδομένων: το επόμενο βήμα στη διαδικασία αυτή θα είναι η δημοσίευση της μελέτης *Ευρωμωσαϊκό*, την οποία η Επιτροπή περιμένει ανυπόμονα.

ISSN 0254-1483

COM(94) 602 τελικό

ΕΓΓΡΑΦΑ

GR

16

Αριθ. καταλόγου : CB-CO-94-627-GR-C

ISBN 92-77-83555-9

Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
L-2985 Luxembourg